

P. N. VAN EYCK

TWEE GEDICHTEN

HET ZUIDERKRUIS

EEN HOGLIED

1942

~~XXXXXXXXXX~~
DEJONG 267

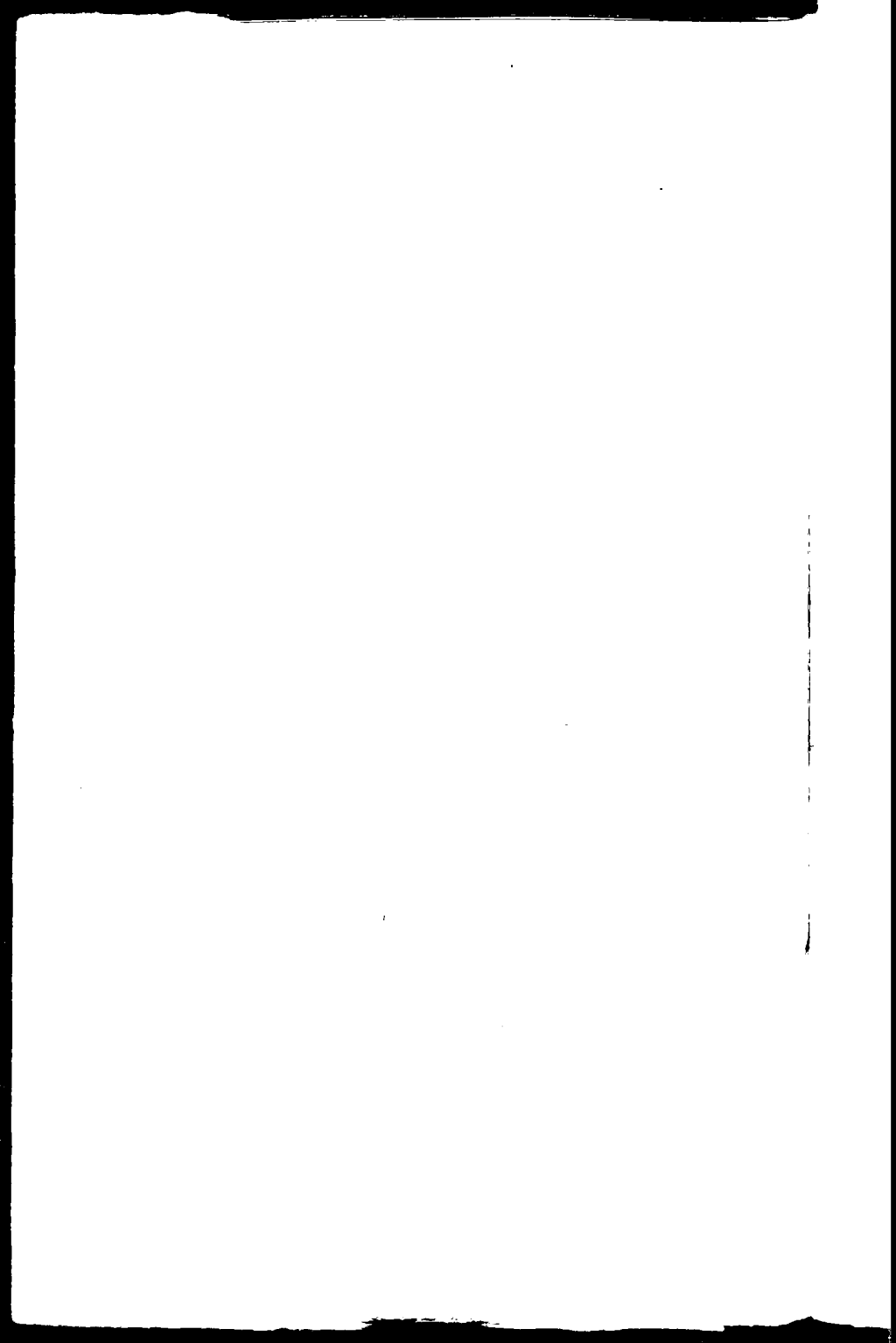
P. N. VAN EYCK
TWE E GEDICHTEN

HET ZUIDERKRUIS
EEN HOONGLIED

1942

MU NED
LIDEN
LETTINK.

HET ZUIDERKRUIS

Zijn sterren! Hoog boven dit donker
Van duinen en strand en zee,
Overhuift mij, waar 'k dwaal, hun geflonker
Met een droom van bewogen vree.

Zijn lach, die sterk was en teder,
Straalt uit, en een wonderlijk licht
Blinkt open, zijgt zegenend neder,
Ik droom hem: hij drenkt mijn gedicht. –

Een knaap in de speelkring der knapen,
Onbekommerd, genóot hij de tijd,
Als de troeble gedachten nog slapen,
't Beängstigde hart nog niet schreit.

Maar toen nu zijn lichaam ging rijpen,
Soms vurig, dan duizlig en mat,
Drong pijn, die hij niet kon begrijpen,
In zijn hart, dat zijn blijdschap vergat.

Gesluisde dromen doortogen
Zijn duister van fel verdriet,
Doch de gloed van zijn hunkerende ogen
Ontwaasde hun raadsel niet.

Vaak liep hij, al vroeg, door de velden,
Naar de loof-stille kreek bij de kust
En staarde er, tot tranen welden:
Zo zoet was haar glinstrende rust.

Als de weide in de middag vergrijsde,
Mistroostig, zijn ogen in 't blauw,
Lag hij loom aan de duinrand en peisde,
Maar vond niets dat hem troosten wou.

En de scheemring bij 't einde der dagen,
Als hij langzaam naar huis toe trad,
Hing ontroerend en teer aan de hagen
Langs het eenzame, bleke pad.

Dan, moe van al 't mijmren en wachten,
Sliep hij in, door het donker gedekt,
Want nóg had de glorie der nachten
Zijn sluimrende ziel niet gewekt.

Maar eens zág hij, roerloos, daarboven:
Heel de nachtlucht van sterren doorgloed,
Of in hoge, onzichtbare hoven
Een hemelse dag was ontbloeid.

Een lente, een trillend ontluiken,
Een bloesemen, eindloos en hel,
Gevoed, aan de duistere struiken,
Door het licht van een eeuwige wel.

Een flonkring, uit hangende tuinen,
Naar de blinde, windstille slaap
Van, rondom, de overschemerde duinen,
En 't verheerlijkt gezicht van de knaap.

Daar lag hij. De kracht der ontroering
Joeg zijn hart tot een bonzende klop.
Hij hijgde: in die helle vervoering
Nam de wereld zijn ziel in zich op.

En terstond werd zijn diepe verlangen
Vervuld, en, in drang naar geween,
Eén oogwenk, siddrend ontvangen,
Voer 't geluk, een gloed, door hem heen. —

Nog lang bleef hij, innerlijk dronken,
Maar allengs zoo stil als de nacht,
De ogen dicht, in de naglans verzonken
Van 't geluk dat hem vrede bracht.

Daarna was hij ouder: dat stralen
Nu de droom waar zijn drift in sliep,
Tot een stem, als de zon was gaan dalen,
Hem door 't scheemren naar buiten riep.

En weer werd hij daar opgenomen
In het alles doorglanzend verbond
Van stilte, sterren en dromen,
Dat zijn hunkring er glinstrend hervond.

Dan, gestild zijn diepe verwachten,
Die tedere roes in zijn bloed,
Ontwaakten de grote gedachten
Van de mens in zijn rijpend gemoed.

Van een Liefde, wier innige dringen
't Wild hart tot gemeenschap dwingt;
Van een Roem voor wie zielen en dingen
In verrukking tot schoonheid zingt.

Van God, die in sterren en aarde,
Dit heelal, uit licht geformeerd,
Zijn, oneindige, liefde openbaarde
Als de zin die hij steeds had ontbeerd.

Nu wist hij 't, en 't gloeide in zijn ogen,
Het ruiste nog voort door zijn geest,
In de stille dag, na 't bewogen
Geluk van dat nachtelijk feest.

Tot hij eens – o, dat heerlijke dwalen,
Waar hij droomde, in het zomerse gras! –
Vreemde, vervoerde verhalen
Van nog hellere nachten las.

„Daar koelden, uit fonklender luchten,
Andre gesternten hun gloed
In het wijd, als einderloos ruchten,
Rondom, van de flonkrende vloed.

Maar schoon boven al deze schijnen
Hief één beeld zijn van eeuwig geruis
Overvloten, geheiligde lijnen:
't Mysterie van 't Zuiderkruis!”

Hij staarde. Felle gezichten,
Visioen van zijn eigen droom,
Doorschenen als trillende lichten
Zijn schemer van drift en schroom.

En reeds was hij weg naar de verte,
En dwaalde, in een rustloze wacht,
Of de nacht voor de drang van zijn herte
Verlichting en koelte bracht.

En toen, langs de buigende huiven
Van die donkere wijngaardmuur,
Aan haar ranken de duizende druiven
Weer gloeiden van dauwig vuur,

Heeft hij hoog op de stille toppen
Geknield en aan de aarde ontruikt,
Voor zijn dorst en haar smartelijk kloppen
Die blinkende oogst geplukt.

Want nog eens, of zijn ziel, begenadigd,
Door God zelf was omhooggetild,
Werd zijn hart door de sterren verzadigd,
Zijn hunkerende onrust gestild.

Maar vast, uit die nacht, bleef één weten:
Nu spoedig van hier te gaan, —
Om eenmaal, alles vergeten,
In het licht van zijn droom te staan.

III

De herfst blonk bruin in de bladen
En de morgen, vochtig en mat,
Waasde teer op weiden en paden,
Toen hij zuidwaarts ging, naar de stad.

Daar liep hij, als blind, door de volten,
In zijn droom werd álles nu stil:
Ziel en wereld, verdiept en versmolten
Tot één licht, één ontroering, één wil.

Hij trok door de scheemrige bossen,
Langs de snelle rivier aan hun zoom,
En hij rustte, zijn hoofd in de mossen,
Tussen 't ruisen van boom en stroom.

Hij reisde over wijde landouwen,
Waar een roerloze stilte hing
Onder 't zachte, zuivere blauwen
Van de lucht, dat haar glans omving.

Dan steeg hij, en zag van de kruinen
Der geurige heuvels naar 't dal,
De hagen, de huizen, de tuinen,
Vaag en vredig in de avondval.

En zijn prille gepeinzen vertrouwden
Als beloften de stilte der wei,
Het geruis der rivieren en wouden,
De vrede van berg en vallei.

Maar vaak was hij moe, want de dagen
Vielen lang en zijn slaap was kort.
Hoe dof drong zijn hart hem tot klagen,
Als het zwaar was van twijfel die mort.

Waar bleef dan, begon het te smalen,
Dat wonder van 't Zuiderkruis?
Hoe lang moest hij hier nog dwalen,
Ver, ver van zijn veilig thuis?

Dan, beklemd door 't ál-eenzame duistren,
Laag onder de lood-zware lucht,
Lag hij bang en neerslachtig te luistren
Naar het nachtelijk loofgerucht.

Soms klonk uit een verre toren
Door de stilte 't getamp van een klok,
En weer leek hij het luien te horen,
Dat hem 's avonds naar huis toe trok.

Of – herinring! – hel tussen 't lover,
Droeg één grote, fonklende ster
Het lichtend geluk tot hem over
Van weleer, doch hoe vreemd nu, hoe ver . . .

En hij peinsde: Is van al wat het leven
Mij eens tot een glorie herschiep,
Niets meer, niets meer gebleven,
Dan, onvindbaar, de droom die mij riep?

Waarom dan alles vergeten,
Om blind voor de schoonste glans,
Te hunkren naar één, ongeweten,
Vreemd beeld aan een verre trans?

Zo lag hij, zwaar van gedachten,
In de martlende weifeling
Tussen ónbevredigd verwachten
En 't geluk dat verloren ging.

Maar de slaap verstilde zijn zorgen,
En opnieuw door zijn droom bekoord,
Trad hij, blij weer en sterk, door de morgen
Vol hoop naar het Zuiden voort.

Tot hij eindelijk, ver, aan de kim, en
Ijl-wit in de winterdag,
Het eerste, sneeuwige schimmen
Van 't begeerde gebergte zag.

En daar, naar het hoogland geklommen,
Vond hij overal, schittrend en wijd,
En straks, ná de dag, nog beglommen,
De lichtbloeï der eeuwigheid.

Maar eens, na veel vruchteloos dwalen,
Toen de nacht aan de hemel al scheen,
Bleef hij, moe, op de hoogte nog dralen,
In de sneeuw-bleke scheemring, alleen.

Nog wilde hij voort, maar als zingend,
Drong een zoet geweld hem ter neer,
Een suizen, diep en doordringend, –
En reeds wist hij zich zelf niet meer.

Hij voelde de koude om zijn leden,
Dan warmte, en, zo zacht, zo zacht,
Stralende huivringen gleden
Door zijn bloed en ontbonden zijn kracht.

Toen, in 't bleke, vervlietende zweven
Van een vreemd, onstoffelijk licht,
Rees, heel stil, als uit nevel, zijn leven
Voor zijn veeg, haast al scheemrend gezicht.

Hoe hij eens, aan het einde der dagen,
Als hij uren gezworven had,
Moe van 't kwellende peinzen en vragen,
Mistroostig naar huis toe trad.

Dan die eerste, die heilige onthulling
Der sterren aan 't hunkrende kind,
't Hel geluk, en de diepe vervulling
Van wie eindlijk de vrede vindt.

Maar dichtbij nu, de gelige lichten
In het dorp, als de nacht is genaakt,
En 't droef beeld, o, of alles ging zwichten,
Van een vrouw die biddende waakt.

Hij schreide, en zó zoet, in zijn oren,
Zong een stem die hem wijsheid leek,
Dat zijn droom voor haar dringend bekoren
Als een bittere begoocheling week.

,Kind, kind, is van al wat u 't leven
Tot een glorie van sterren herschiep,
Niets meer, niets meer gebleven
Dan de donkere waan die u riep?

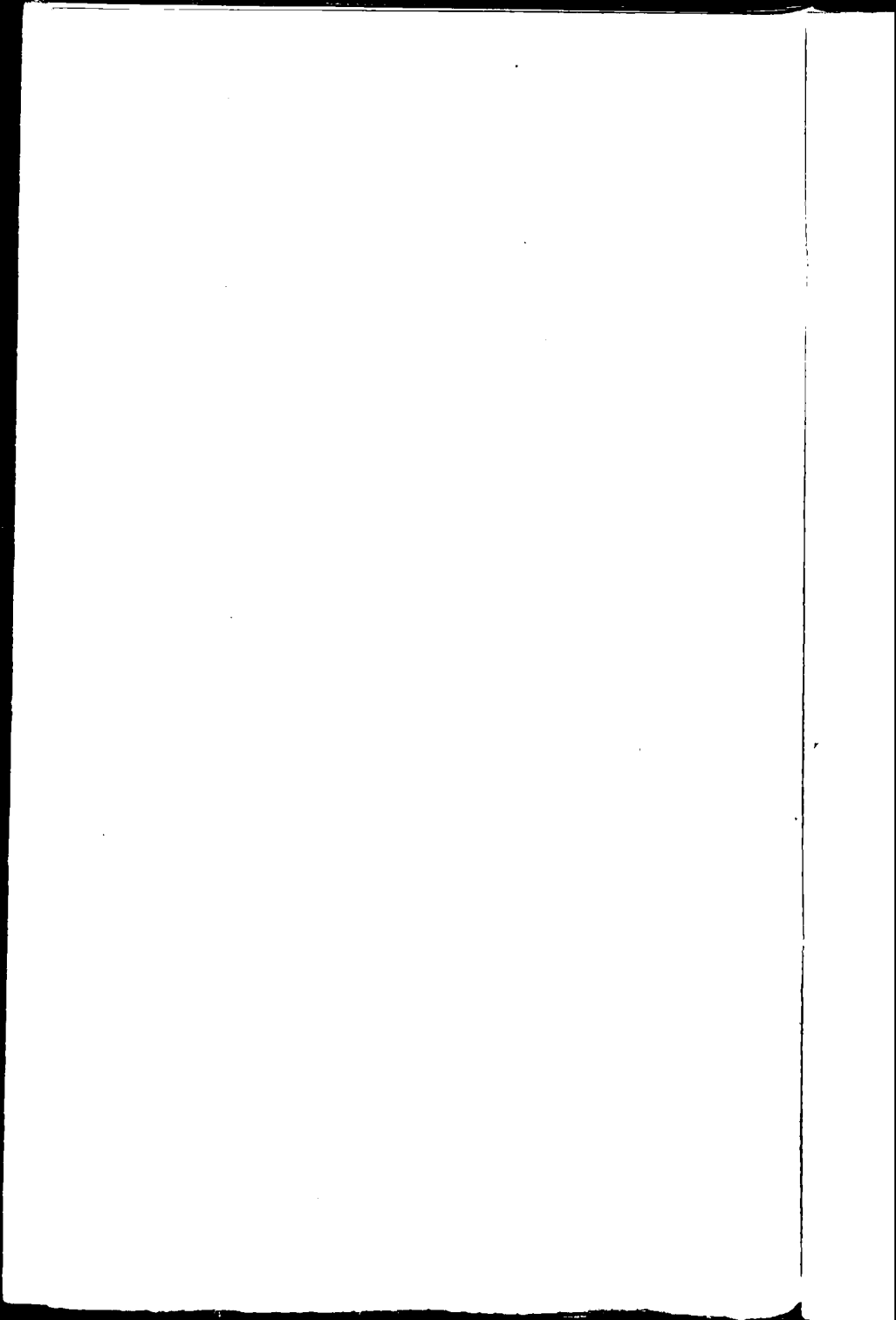
Waarom dan alles vergeten,
Om blind voor de schoonste glans
Te hunkren naar één, ongeweten,
Vreemd beeld aan een verre trans?'

Maar nog eens sloeg, siddrend doorblonken,
Het machtig visioen door hem heen,
En zijn stervende ogen dronken
De flonkring die 't ál overscheen.

Zijn droom! En hij zag, in het bleken
Van nacht en sterren en thuis,
Alles verblindend, het teken,
Aan de lucht, van het Zuiderkruis.

Hij huiverde, in duizlige blijheid,
Angst en twijfel, zijn pijn en zijn gloed.
Verijlden tot zwevende vrijheid, –
Toen stakte de klop van zijn bloed.

EEN HOONGLIED

Hij

Ziel, mijn ziel, nu zijt gij bevrijd.
Jarenlang bouwde ik, nijvere werker,
Om u de donkre, steenharde kerker,
Nu wordt de wereld weer warm en wijd.

Eindelijk ontwaakte ik en zag mijn waan.
't Huis dat ik bouwde zal ik weer slopen,
Lieveling, kom nu, de poort is open,
De lente bloesemt, de kwartels slaan.

Zij

Neen, treed in, en aanschouw uw werk :
Slank uit de bodem omhooggetogen,
Boven ons, sluiten de rijzige bogen
Saam tot een welving die licht is en sterk.

Lente, úw lente doorglanst haar rondom :
Aardebouw, schut zij ; hemelbouw, straalt zij, —
O, mijn koning, ik wacht u, wat draalt gij?
Schaduw valt over de drempel. Kom!

Hij

Waak ik, of is het een droom, misschien?
Oplucht van vensters uit duizlende wanden . . .
't Huis dat ik bouwde met eigen handen
Wankelt. Lief, leer gij het mij zien.

Muren, uit grenzen van stof en tijd,
U te omvatten, zie ik hen wijken,
Pijlers, U te omsluiten, reiken,
God, naar Uw levende werkelijkheid.

Zij

Pijlers en vensters, in vast verband,
Of ze u wijkend en reikend schijnen,
Alles volhardt in zijn eigen lijnen,
Draagt en schut door bestemde stand.

O, maar kom, want met mij aanschouwd,
Staat u, hoog voor verhelderde ogen,
In de ranke pracht der doorschenen togen
Heel de wereld tot huis gebouwd.

Hij

Nacht, in een sluier van sterren onthuld . . .
Maanlichte lente, uit ontloken bomen,
Ruist de belofte der rijpende dromen
Over het hart. Wordt nu álles vervuld?

Hoor, dan, hoe 't ruisen tot zingen zwol:
Diep in de schaduw der manestrallen,
Juublen de driftige nachtegalen
't Licht van verlangen en vreugde vol.

Zij

Welving van schijn, die aan de einders ontstijgt, –
Maar schemerig de aarde, in verwachting, daaronder . . .
Neen, lief, gij zijt het ster-helle wonder,
Waar mijn donkre vervoering naar hijgt.

Ver, te ver nog dat lichtend gezicht!
Buig u over mij, kom tot mij neder.
Kus mij, bevredig mij. Vurig en teder,
Drenk mij, dorstige, lief, met uw licht!

Hij

Enkel als gij me uit uw rijkdom schenkt,
Kan ik de straal zijn waarvan ge wilt drinken:
Sprankelend zal ik uw donker doorzinken,
Straks rijst de springbron die flonkert en drinkt.

Ziener, dit uur, van een eeuwig Nu, –
Ik, die verblindheid en onmacht nog bonden,
Hoe heb ik ooit mijn droombeeld gevonden,
Eenzaam, zó lang gestreefd zonder u?

Zij

Was ik niet óók reeds de kracht die u dreef,
't Licht in uw ogen, de drift door uw leden,
Toen zich uw mijmring het beeld van dit heden
Eens tot doel in de ruimte schreef?

Dan, als vermoeid, ge in de diepte der nacht
Neerlaagt, zwaar van werk en verlangen,
Hield mijn mijmring uw sluimer omvangen,
Heeft mijn kus u tot rust gebracht.

Hij

Liefde en de wereld, wijd om mij heen!
Alles wordt stil nu, de vogels zwijgen:
Zacht ruist de wind door de maanlichte twijgen
Sterren en zielen en bloemen een.

Kerk die ik bouwde, mijn ruisend huis,
Bloesemende lente, van glans verzadigd, –
O, tot het hoogste geluk begenadigd,
Eindelijk, Leven, in U ben ik thuis.

Het Zuiderkruis is in 1911 ontworpen en dat zelfde jaar onder de titel *De Sterren* ook verschenen: in deze eerste gedaante een driftige improvisatie, die de dichter al spoedig niet meer bevredigde. Maar aanleiding en stof waren een tot jeugddroom vermijmerde jongens-ervaring geweest, en zowel de herinnering aan die ervaring, als de droom waartoe zij verbeeld was, — aanduiding, naar hij steeds meer besefte, van iets blijvends in zijn wezen — bleven hem lief. Zo liet het gegeven hem niet los en wilde van improvisatie gedicht worden. In de jaren 1916 tot 1927 is dit geschreven. Moge de toen zo zuiver als hij kon tot poëzie gezongen innerlijke werkelijkheid, waaraan het ontsprong en die het moet uitdrukken, voldoende vergoeding blijken voor wat de jeugddroom, in de sfeer der feitelijke werkelijkheid, door een enkele trek (als die reis van een knaap naar het Zuiden) aan onwaarschijnlijkheids heeft moeten behouden. — *Een Hooglied*, samenspraak tussen geest en ziel, waarvan de eerste vier strofen in de bundel *Herwaarts* het laatste gedicht van afdeling I vormen, is in 1926 geschreven en onlangs voltooid.

*

Voor de dichter in 100 exemplaren gedrukt
door N.V. Mouton & Co. Den Haag

X

X

